

Сечіна С. І.,
аспірант кафедри романської філології
Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ПОЛІСЕМАНТИЧНИХ ІМЕННИКІВ – РЕПРЕЗЕНТАНТІВ КОНЦЕПТУ ІДЕНТИЧНІСТЬ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню семантики багатозначного іменника *igualdad* в іспанській мові. Було здійснено реконструкцію когнітивної структури та змодельований лексичний прототип: його номінативно-непохідне значення й інваріант.

Ключові слова: когнітивна структура, багатозначність, номінативно-непохідне значення, прототипова семантика, лексичний прототип, іспанська мова.

Постановка проблеми. Поняття прототипу, яке спочатку виникло в психології (роботи Е. Рош), останнім часом активно використовується в описі мовних категорій і мовних значень. Прототиповий підхід визначають як одне із сучасних методологічних відкриттів когнітивної лінгвістики та застосовують для вивчення семантичних структур багатозначних слів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поява когнітивної семантики дозволила переосмислити низку традиційних проблем і здійснити нове трактування й опис лінгвістичних об'єктів. До одного з найбільш важливих завдань, що цікавлять когнітивну семантику, відносять дослідження прототипів як способу мовної категоризації (А. Вежицька, М. Болдирев, О. Кубрякова, Р. Фрумкіна).

Когнітивні дослідження полісемії не відкидають тих значних досягнень, які були зроблені в межах семасіології. Тому семантичне моделювання багатозначності є етапом, що передуює її когнітивному моделюванню й дає можливість отримати нові дані про багатозначність у мовно-когнітивному аспекті. У межах когнітивного підходу для вивчення багатозначності семантичний зв'язок значень полісеманта пояснюється наявністю концептуальних зв'язків на невербальному рівні. У роботах дослідників залежно від дослідженого ними матеріалу використовуються різні терміни, що позначають ті концептуальні структури, які об'єднують значення багатозначного слова, наприклад, прототипова схема, образ-схема, сценарій, прототип, фрейм, концептуальна схема.

В основу нашого дослідження було покладено сучасні теорії мовної концептуалізації й категоризації, просторової організації лексичних множин, концепцію прототипів і рівнів категоризації, орієнтованість на системний, багатоаспектний шлях дослідження значення полісемантичних іменників у ментальному лексиконі та в лексико-семантичній системі іспанської мови.

Мета статті полягає в пошуку змістовного ядра, яке об'єднує всі значення полісеманта й окреслює межі значення багатозначного іменника *igualdad*.

Виклад основного матеріалу. Лексичний прототип є змістовним ядром багатозначної лексеми та включає номінативно-непохідне значення (найближчий лексичний прототип), оскільки саме воно приходить першим у голову носієві мови

під час осмислення значення будь-якого полісеманта, та інваріантну частину, що містить компоненти абстрактного характеру. Інваріант – це результат осмислення всіх значень багатозначного слова. Він формується на основі пам'яті про реальні актуалізації лексико-семантичних варіантів слова (далі – ЛСВ) і осмислюється як платформа для створення метафоричних значень.

Функціонування лексичних прототипів полягає в тому, що для формування актуальних значень (ЛСВ) носій мови обирає відповідні лексичні прототипи й схеми їх виведення на основі задуманих ЛСВ з урахуванням умов різних конституцій. На рівні свідомості саме лексичний прототип забезпечує засіб зберігання великого обсягу змісту лексеми. Узагальнену, абстрактну форму зручно зберігати в довготривалій пам'яті й використовувати для вираження широкого кола семантично пов'язаних предметів і явищ, а також для вираження нового поняття.

В якості ілюстрації когнітивного методу дослідження багатозначної лексеми пропонуємо аналіз іменника *igualdad*, який входить до дальньої периферії концепту ІДЕНТИЧНІСТЬ.

Початковим етапом дослідження є формулювання першого номінативно-непохідного (далі – НН) значення на основі найбільш частотних семантичних компонентів дефініцій різних словників.

В якості перших значень іменника *igualdad* словники наводять такі дефініції: 1) *conformidad de algo con otra cosa en naturaleza, forma, calidad o cantidad*; 2) *correspondencia y proporción que resulta de muchas partes que uniformemente componen un todo*; 3) *principio que reconoce la equiparación de todos los ciudadanos en derechos y obligaciones* [5]; 4) *mismo trato entre todas las personas, al margen de razas, sexo, clase social y otras circunstancias diferenciadoras* [7]; 5) *hecho o situación en la que 2 o más personas o cosas son iguales en su forma, en sus características o en su cantidad*; 6) *principio según el cual todas las personas tienen los mismos derechos, y por tanto han de ser tratadas de la misma manera; situación en que todas las personas tienen, no sólo legalmente sino de hecho, las mismas posibilidades*; 7) *calidad de igual* [8].

Компонентний аналіз наведених дефініцій дає такі результати. Чотири із семи словників визначають функціональну гіперсему іменника *igualdad* *misma*. Усі словникові дефініції вказують на те, що *igualdad* – це принцип, згідно з яким усі люди мають однакові права незалежно від свого походження чи соціального статусу, а тому заслуговують на однакове ставлення, права та можливості. Компонент *igual* міститься в трьох дефініціях, *todas las personas* – у чотирьох, *derechos* – у двох.

Далі можна сформулювати проміжне номінативно-непохідне значення іменника *igualdad* як *principio de conformidad y proporción de partes que son mismas en naturaleza, forma, calidad, cantidad y/o uniformemente componen un todo*.

Аналіз інших ЛСВ здійснюється в межах установленого проміжного номінативно-непохідного значення: *igualdad* – *simetría de algo en comparación con otra cosa de la misma cantidad* [5]. Оскільки перший ЛСВ передає значення про однаковість у кількості, досліджувана лексема виражає також *la equivalencia de dos cantidades* [8].

Метонімічне значення іменника *igualdad* належить до *sentimiento de justicia, equidad o justicia distributiva, que consisten en dar a cada uno lo suyo*. Тому *igualdad* використовується для позначення соціальної рівності, балансу між справедливістю та чесністю судових рішень, неупередженістю [там само].

У чотирьох виділених метафоричних значеннях полісемантичний іменник *igualdad* виражає рівне ставлення до всіх людей у їхніх правах, обов'язках і можливостях:

Igualdad es un símbolo de semejanza en todos los humanos, sin un solo detalle que los distinga ni altere en ningún sentido [4]. В основі метафори лежить використання значення *igualdad* як *hecho en la que 2 o más personas o cosas son iguales en su forma, en sus características o en su cantidad*. Цей ЛСВ побудований на основі таких компонентів: *ser iguales, forma, características, cantidad*. Альтернативним для НН значення *ser iguales* у цьому ЛСВ є абстрактний іменник *semejanza*.

Igualdad es un **tratamiento equitativo** de las personas en sus derechos [там само]: в основі цієї метафори лежить принцип *equiparación de todos los ciudadanos en derechos y obligaciones*. Цей ЛСВ утворений на основі таких компонентів: 1) абстрактний іменник *equiparación*, який у новому значенні трансформувався в якісний прикметник *equitativo*; 2) словосполучення *todos los ciudadanos* → *las personas*; 3) *derechos*.

La igualdad de género es una bandera que se levanta en favor de que las mujeres, históricamente postergadas en cuestiones laborales y políticas, accedan de una vez a lugares tradicionalmente reservados para los hombres [6]. Значення утворене на основі таких компонентів, як *mismo trato, entre todas las personas, al margen de sexo*. Специфіка цього ЛСВ полягає в перетворен-

ні абстрактного іменника *igualdad* на конкретний, виражений лексемою *bandera*.

Генерування загального змісту цієї метафори відбувається на основі образу *igualdad* як *el mismo trato entre todas las personas*. У цьому разі когнітивний образ, який утворюється у свідомості мовної особистості, має відповідати мовному контексту.

Завдяки подібності образів і значень у свідомості формується інша метафора, *la igualdad de oportunidades*, яка означає una idea de justicia social que propugna que un sistema es socialmente y digno justo cuando todas las personas tienen las mismas posibilidades de acceder al bienestar social y poseen los mismos derechos políticos y civiles [там само]. Для цього ЛСВ релевантними є такі компоненти: *posibilidades, mismos, derechos, tener, todas las personas*.

Остання, п'ята метафора відображає значення *igualdad* як *proporción y armonía entre los elementos dispares que integran un conjunto* [4]. Цей ЛСВ корелює з порівнянням *igualdad* як співвідношення багатьох елементів, що однорідно складають одне ціле. Спільним для цього й НН значень є компонент *proporción*; також характерним є заміна потенційних компонентів НН на слова, близькі за значенням: *partes – elementos, componer – integrar, un conjunto – un todo*.

Визначення семантичного ядра слова передбачає також уточнення його значення з урахуванням синонімів. Результати зіставлення лексичного прототипу іменника *igualdad* і синонімів відповідно до даних словника RAЕ представлені у вигляді таблиці. У лівому стовпчику наведені значення аналізованого слова, у правій частині таблиці – дефініції синонімів. Після кожного значення наводяться виділені курсивом прототипічні компоненти, які лежать в його основі. Нижче кожного синонімічного значення в правій колонці наведені тільки диференціальні компоненти, виділені напівжирним курсивом, оскільки дослідження не розраховане на повний компонентний аналіз синонімів.

У кінці таблиці, у лівій колонці, представлені всі прототипічні семантичні компоненти аналізованого слова, а в правій частині зведені диференціальні компоненти синонімічних значень.

Зіставлення змісту лексичного прототипу *igualdad* і синонімів

Номінативно-непохідне значення <i>igualdad</i>	
<p>Igualdad principio de conformidad y proporción de partes que son mismas en naturaleza, forma, calidad, cantidad y/o uniformemente componen un todo.</p> <p>Correspondencia, proporción, mismas, componer, un todo, forma, cantidad</p>	<p>Equivalencia igualdad en el valor, estimación, potencia o eficacia de dos o más cosas o personas [5]</p> <p>valor, estimación, potencia, eficacia</p>
	<p>Consonancia relación de conformidad o correspondencia que tienen algunas cosas entre sí [5]</p> <p>relación de conformidad, correspondencia, entre sí</p>
	<p>Analogía relación de semejanza entre cosas distintas; razonamiento basado en la existencia de atributos semejantes en seres o cosas diferentes [5]</p> <p>semejanza entre cosas distintas, atributos semejantes</p>
	<p>Simetría correspondencia exacta en forma, tamaño y posición de las partes de un todo [5]</p> <p>correspondencia exacta, tamaño, posición</p>
	<p>Afinidad proximidad, analogía o semejanza de una cosa con otra; similitud o coincidencia de caracteres, opiniones, gustos, etc., que existe entre dos o más personas [5]</p> <p>proximidad, analogía, similitud, coincidencia, de caracteres, opiniones, gustos, dos o más personas</p>
<p>Прототипічні компоненти: correspondencia, proporción, mismas, componer, un todo, forma, cantidad</p>	<p>всі диференціальні компоненти синонімічних значень:</p> <p>valor, estimación, potencia, eficacia, relación de conformidad, correspondencia, entre sí, semejanza entre cosas distintas, atributos semejantes, correspondencia exacta, tamaño, posición, proximidad, analogía, similitud, coincidencia, de caracteres, opiniones, gustos, dos o más personas</p>

Здійснений аналіз дозволяє надати уточнене формулювання лексичного прототипу *igualdad*: *principio de conformidad y proporción de partes que son mismas en naturaleza, forma, tamaño, posición, calidad, cantidad y/o uniformemente componen un todo; relación de semejanza entre cosas distintas*.

Висновки. Аналіз багатозначного іменника *igualdad* виявив когнітивні структури, які лежать в основі його полісемії, і змістовне ядро (лексичний прототип). Перспективи подальших досліджень вбачаємо в дослідженні іспанських багатозначних дієслів, що входять у номінативне поле концепту ІДЕНТИЧНІСТЬ, на основі прототипової семантики.

Література:

1. Болдырев Н. Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии. Тамбов: ТГУ, 2000. 123 с.
2. Песина С. Когнитивный прототип vs лексический прототип. Иностранные языки: Материалы конференции. СПб: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2004. С. 116–118.
3. Rosh E. Universals and cultural specifics in human categorization. Cross-Cultural Perspectives on Learning / R. Brislin, S. Bochner and W. Lonner, eds. New York, 1975. 231 p.
4. Diccionario de modismos (frases y metáforas). URL: <https://archive.org/details/diccionariodemod00cabauoft>.
5. Diccionario de Real Academia Española. URL: <http://dle.rae.es/?id=Kwjexzi>.
6. Significado de Igualdad. URL: <http://significado.net/igualdad/#ixzz57bAOlyAPJ>.
7. Diccionario de la lengua española. URL: <http://www.wordreference.com/definicion/igualdad>.
8. The free dictionary. URL: <https://es.thefreedictionary.com/igualdad>.

Сечина С. И. Семантическая структура многозначных существительных – репрезентантов концепта ИДЕНТИЧНОСТЬ в испанском языке

Аннотация. Статья посвящена исследованию семантики многозначного существительного *igualdad* в испанском языке. Была осуществлена реконструкция когнитивной структуры и смоделирован лексический прототип: его номинативно-непроизводное значение и инвариант.

Ключевые слова: когнитивная структура, многозначность, номинативно-непроизводное значение, прототипическая семантика, лексический прототип, испанский язык.

Siechina S. Semantic structure of the polysemantic nouns-representatives of the concept IDENTITY in Spanish

Summary. The article has been devoted to the study of the semantics of the polysemantic noun *igualdad* in the Spanish language. The reconstruction of the cognitive structure (its literal meaning and invariant) and the simulated lexical prototype were carried out.

Key words: cognitive structure, polysemy, literal meaning, prototypical semantics, lexical prototype, Spanish.